

การสื่อสารมโนทัศน์เรื่อง “สุวรรณภูมิ” ผ่านงานจิตรกรรมใน พิพิธภัณฑ์ศิลปะไทยร่วมสมัย (MOCA)

The communication of “Suvarnabhumi” concept through painting at Museum of Contemporary Art (MOCA)

สุวิชา สว่าง. นักศึกษาปริญญาเอก สาขาวิชานิเทศศาสตร์ วิทยาลัยนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต.

กฤษณ์ ทองเลิศ. วิทยาลัยนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต.

Suwicha Sawang. Ph.D. Candidate in Communication Arts. College of Communication Arts.
Rangsit University.

Grit Thonglert. College of Communication Arts. Rangsit University.

Email: suwicha.mo@gmail.com, grit.t@rsu.ac.th

Received: 14 June 2022 ; Revised: 15 June 2022 ; Accepted: 26 July 2022

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1)ให้เข้าใจวิธีการประกอบสร้างความหมายมโนทัศน์สุวรรณภูมิผ่านภาพจิตรกรรมของพิพิธภัณฑ์ศิลปะไทยร่วมสมัย 2)การเปลี่ยนความหมายผ่านสัญลักษณ์ภาพจากจิตรกรรมไทยประเพณี สู่งานจิตรกรรมไทยร่วมสมัย 3)ความสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่การจัดแสดงงานศิลปะของพิพิธภัณฑ์ศิลปะไทยร่วมสมัย กับมโนทัศน์สุวรรณภูมิ โดยใช้แนวคิดด้านการสื่อสารภาพจิตรกรรม แนวคิดองค์ประกอบทางศิลปะ และกลุ่มแนวคิดการตีความหมายใช้วิธีวิทยาการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการวิเคราะห์ตัวบทงานจิตรกรรมไทยร่วมสมัยจำนวน 16 ชิ้นงาน และการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกผู้ที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบและการสร้างสรรค์งานภาพจิตรกรรม จำนวน 8 คน

ผลการวิจัยพบว่า 1)วิธีการประกอบสร้างความหมายมโนทัศน์สุวรรณภูมิผ่านภาพจิตรกรรมของพิพิธภัณฑ์ศิลปะไทยร่วมสมัยมีวิธีการดังนี้ ก)การสร้างสัมพันธ์กับวรรณกรรมเนื่องในศาสนาที่เกี่ยวข้องกับภาพจิตรกรรมที่สะท้อนมโนทัศน์สุวรรณภูมิ ข)การเข้ารหัสภาษาภาพจิตรกรรมผ่านสัญลักษณ์ภาพ ประติมาน 2)การเปลี่ยนความหมายผ่านสัญลักษณ์ภาพในงานจิตรกรรมไทยร่วมสมัยประกอบด้วย ก)การเปลี่ยนสัญลักษณ์ภาพประติมานแบบอุดมคติในงานจิตรกรรมไทยประเพณีสู่การสร้างสัญลักษณ์ตามแบบสังขนิยม ตะวันตก ข)การเปลี่ยนรูปแบบการใช้สีที่แบนเรียบในงานจิตรกรรมไทยประเพณีสู่การใช้สีเพื่อสร้างมิติภาพที่สมจริงตามหลักการเขียนภาพจิตรกรรมในยุคฟื้นฟูศิลปวิทยาการ ค)การนำหลักการร้อยโครงสร้างการจัดองค์ประกอบภาพจิตรกรรมแบบประเพณีนิยม สู่การประกอบโครงสร้างใหม่ตามปัจเจกศิลป์ 3)ในแง่ของความสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่ งานศิลปะและมโนทัศน์สุวรรณภูมินั้นมีวิธีการที่สำคัญได้แก่ ก)พื้นที่ของพิพิธภัณฑ์มีความสอดคล้องกับบริบททางการสื่อสารงานศิลปะที่สะท้อนมโนทัศน์สุวรรณภูมิ ข)การออกแบบพื้นที่จัดแสดงงานมีความสอดคล้องกับวิธีการจัดลำดับทางการสื่อสารทางสัญลักษณ์ภาพด้วยความหมายโดยนัย ค)ความหมายจากการประกอบสร้างทางการสื่อสารระหว่างงานศิลปะ และพื้นที่ ก่อให้เกิดอรรถาธิบายแห่งความจริงแท้เกี่ยวกับมโนทัศน์เรื่องสุวรรณภูมิ

คำสำคัญ: สุวรรณภูมิ, การสื่อความหมาย, จิตรกรรมไทยร่วมสมัย, พิพิธภัณฑ์

Abstract

This study aims to comprehend: 1) the methods of signification of the Suvarnabhumi concept through the paintings in the Museum of Contemporary Art (MOCA); 2) the meaning shifts via the figurative symbols from Thai traditional painting to contemporary painting; and 3) the connections between the art exhibition location of the Museum of Contemporary Art (MOCA) and Suvarnabhumi. The theoretical notions were founded on the concepts of painting communication, creative composition, and interpretation. Textual analysis was used to perform qualitative research on 16 Thai modern painting, and in-depth interviews were done with 8 key informants linked with painting design and production.

The results revealed that 1) The methods of signification of the Suvarnabhumi concept through the painting in the Museum of Contemporary Art (MOCA) were a) the intertextuality creation with religious literature related to the painting reflecting the Suvarnabhumi concept, and b) the encoding of the painting’s figurative language through the iconography. 2) The meaning alterations via the figurative symbols of Thai contemporary painting include a) the icon alteration of the ideal iconography from Thai traditional painting to realism, b) the color scheme usage alteration from a simple flat color scheme in Thai tradition painting to more realistic colors according to the painting principle of the Renaissance era, and c) the construction alteration from the traditional painting composition deconstruction to the individual art piece. 3) The relationships between the art exhibition location and the Suvarnabhumi concept were as follows: a) the museum location harmonizing with the artistic communication context reflecting the Suvarnabhumi concept; b) the art exhibition location design assorting with the implicit visual communication priorities; and c) the significance of assembling and creating communication between art and location in order to generate an aura of authenticity in the Suvarnabhumi concept.

Keywords: Suvarnabhumi, Signification, Thai contemporary painting, Museum

บทนำ

เอเชียอาคเนย์ คือดินแดนที่ถูกขนานนามว่า “สุวรรณภูมิ” ถ้าจะกล่าวถึงสภาพทางภูมิศาสตร์ที่ตั้งถึงตำแหน่งของดินแดนแห่งนี้คือ ดินแดนที่มีทิศเหนือติดกับประเทศจีน ทิศตะวันตก ติดกับ ประเทศอินเดีย ทิศตะวันออกติดกับปาปัวนิวกินี และทิศใต้ติดกับประเทศออสเตรเลีย ดินแดนแห่งนี้ถือกำเนิดขึ้นมาราว 465 ล้านปีซึ่งสามารถแบ่งออกเป็นสองส่วนใหญ่คือ ส่วนแผ่นดินใหญ่ กับส่วนที่เป็นภาคพื้นสมุทรหรือพวงหมู่เกาะต่าง ๆ

ผาสุข อินทรารุฐ(2548) กล่าวว่า “ดินแดนสุวรรณภูมิคือดินแดนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่มีความเหมาะสมทั้งด้านความอุดมสมบูรณ์ทางทรัพยากรธรรมชาติและทำเลที่ตั้ง จึงเป็นที่ตั้งถิ่นฐานของมนุษย์หลากหลายเผ่าพันธุ์ผสมผสานกัน เป็นแหล่งวัตถุดิบ อาหาร ผลิตผลทางการเกษตร มีความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญา กลายเป็นตลาดการค้าใหญ่ นอกจากทองคำที่เชื่อกันว่ามีมาก เป็นที่ต้องการของชาวอินเดียแล้วยังเป็นแหล่งเครื่องเทศและผลิตผลจาก ป่า สินค้าหายากเป็นที่ต้องการ เป็นดินแดนแห่งความใฝ่ฝันและหมายปองของพ่อค้า นักแสวงโชค เป็นจุดหมายปลายทางของการมาแสวงหาความร่ำรวยมาตั้งแต่ยุคโบราณ มีทั้งแผ่นดินใหญ่และเกาะในทะเล เป็นแนวแบ่งเขตมหาสมุทรอินเดียและมหาสมุทรแปซิฟิก จึงเป็นจุดยุทธศาสตร์สำคัญทั้งการคมนาคม การค้า และการทหาร โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือเป็นสะพานเชื่อม

ต่อของเส้นทางเดินเรือ เป็นจุดนัดพบของพ่อค้านักเดินทางมานับพันปี รวมทั้งเป็นพื้นที่รับวัฒนธรรมต่าง ๆ โดยเฉพาะจากอินเดียที่สำคัญคือระบบคุณค่าทางศาสนาพราหมณ์และพุทธ และเป็นศูนย์กลางพระพุทธศาสนา”

การเข้ามาของความเชื่อทางศาสนาเหล่านี้เป็นการนำเอา ศิลปวัฒนธรรม หลากหลายด้าน ไม่ว่าจะผ่านทางสถาปัตยกรรม ที่แสดงออกมาในรูปแบบของ ศาสนสถาน ปราสาท พระราชวัง ทางประติมากรรม ได้แก่ การสร้างพระพุทธรูป เทวรูป เสื้อผ้าอาภรณ์ เครื่องประดับ เครื่องราง ทางด้านงานจิตรกรรม ได้แก่ การเขียนภาพเรื่องราวพุทธประวัติ เรื่องราวพุทธชาดก ภาพฝาผนัง วรรณกรรมทางศาสนา ทั้งพราหมณ์ฮินดู และพุทธ เช่นมหากาพย์ และรามายณะ รวมไปถึงการแสดงนาฏกรรม เป็นต้น

การเข้าถึงงานศิลปกรรมทุกแขนงในปัจจุบันเป็นเรื่องที่ง่าย โดยเฉพาะปัจจัยที่เกิดจากการพัฒนาด้าน เทคโนโลยีการสื่อสาร การเข้าถึงข้อมูลในทุกด้านเป็นไปได้อย่างรวดเร็ว ประชาชนมีการเรียนรู้ในมิติที่หลากหลาย โดยมีพิพิธภัณฑ์ เป็นสถานที่เก็บรวบรวมสิ่งต่าง ๆ ข้อมูล เรื่องราวไว้เพื่อประโยชน์ทางการศึกษา การเรียนรู้จากบุคคลภายนอก มีความสำคัญทางด้านวัฒนธรรม ศิลปะ หรือทางด้านวิทยาศาสตร์ และยังก่อให้เกิดความเพลิดเพลินใจหรือสร้างสุนทรียภาพ นอกจากนี้ พิพิธภัณฑ์ยังจัดว่าเป็นช่องทางในการสื่อสารประเภทหนึ่ง ที่ทำหน้าที่ส่งสารให้กับผู้เข้าชม ได้รับรู้ถึงเรื่องราวสาระและความเป็นมา รวมไปถึง สร้างความตระหนักถึงคุณค่าของสิ่งที่จัดตั้ง หรือแสดงในพิพิธภัณฑ์

พิพิธภัณฑ์ศิลปะร่วมสมัย(Museum of Contemporary Art)(MOCA) แสดงให้เห็นถึงความสามารถอันวิจิตรและปราณีตของศิลปินไทย การจัดแสดงผลงานทั้งหมดนี้บุญชัย เบญจรงค์กุล ผู้ก่อตั้งพิพิธภัณฑ์ศิลปะร่วมสมัย(Museum of Contemporary Art)(MOCA) ร้อยเรียงเรื่องราวเหตุการณ์ร่วมสมัยในบ้านเมืองของเราในช่วงเวลาต่างๆ รวมถึงเรื่องราวเกี่ยวกับประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อ และความเป็นอยู่ของสังคมไทย โดยผสมเทคนิคที่ได้รับอิทธิพลจากฝั่งตะวันตก และเน้นงานในลักษณะแนวความคิดฝันและจินตนาการ ผู้เข้าชมสามารถรับรู้เกี่ยวกับข้อมูลหรือผลงานศิลปะที่จัดแสดง เกิดมุมมองหรือแนวคิดการรับรู้เกี่ยวกับศิลปะไทย หรือศิลปะในดินแดนสุวรรณภูมิ ด้วยมโนทัศน์สุวรรณภูมิ ผ่านผลงานของศิลปินที่จัดแสดงอยู่ในพิพิธภัณฑ์ศิลปะแห่งนี้

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยศึกษาเกี่ยวกับผลงานจิตรกรรมในพิพิธภัณฑ์ศิลปะร่วมสมัย(Museum of Contemporary Art)(MOCA) ที่แสดงถึงมโนทัศน์สุวรรณภูมิ ในประเด็นกระบวนการสร้างความหมายที่สื่อถึงมโนทัศน์สุวรรณภูมิ ตลอดจนถึงวิธีการเปลี่ยนความหมายผ่านสัญลักษณ์ภาพจิตรกรรมไทยร่วมสมัย เพื่อเป็นการสื่อถึงทุนทางวัฒนธรรมของชาติ ที่สามารถนำสู่เศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์(Creative Economy) ที่มีความยั่งยืน

ปัญหาคำวิจัย

1. การสื่อสารมโนทัศน์สุวรรณภูมิผ่านภาพจิตรกรรมของพิพิธภัณฑ์ศิลปะร่วมสมัย (MOCA) มีลักษณะอย่างไร
2. การเปลี่ยนความหมายผ่านการสร้างสัญลักษณ์ภาพในงานจิตรกรรมไทยร่วมสมัย ต่อการสร้างมโนทัศน์สุวรรณภูมิภายในพิพิธภัณฑ์ศิลปะร่วมสมัย (MOCA) มีลักษณะอย่างไร
3. ความสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่พิพิธภัณฑ์ศิลปะร่วมสมัย การจัดแสดงงานศิลปะและมโนทัศน์สุวรรณภูมิมีลักษณะอย่างไร

แนวคิดและทฤษฎี

1. แนวคิดในกลุ่มการตีความ และการสื่อความหมาย ได้แก่ สัญลักษณ์วิทยา (Semiology), อนุวาทศาสตร์ (hermeneutic), มายาคติ (Mythology), ประติมานวิทยา (Iconography), แนวคิดเรื่องสัมพันธ์ เพื่อใช้เป็นหลักในการตีความภาพจิตรกรรมไทยร่วมสมัย ที่ปรากฏในรูป สัณฐานรูป สร้างความเข้าใจในแต่ละหน่วยของสัญลักษณ์ เป็นข้อมูลในการประกอบสร้างความหมายในการตีความ สร้างมาตรฐานการแปลความหมายในภาษาจิตรกรรมไทยร่วมสมัยให้เป็นสากล
2. แนวคิดอารยธรรมสุวรรณภูมิ ได้แก่ แนวคิดเรื่องสุวรรณภูมิวัฒนธรรม ความเชื่อ และชนชาติ, แนวคิดทางคติพราหมณ์ฮินดู, แนวคิดทางพุทธศาสนา เป็นหลักในการวิเคราะห์แนวคิดของศิลปิน และเจ้าของพื้นที่ทางการสื่อสาร ถึงเบื้องหลังการสร้างสรรคงานที่ออกมาเป็นรูปธรรม ทำให้ทราบถึงแก่นแท้ของอุดมการณ์ในบริบททางพื้นที่ ศาสนาวัฒนธรรม ที่หล่อหลอมผู้ส่งสาร เป็นส่วนประกอบหน่วยในการสร้างความหมายของชิ้นงานจิตรกรรมไทยร่วมสมัย
3. แนวคิดด้านการจัดพิพิธภัณฑ์ ว่าด้วยกระบวนการคัดเลือกผลงานเพื่อจัดแสดง การลำดับชิ้นงานเพื่อการติดตั้งในพื้นที่พิพิธภัณฑ์ และใช้เป็นหลักในการหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวชิ้นงานจิตรกรรมที่นำมาวิจัย กับพื้นที่ของพิพิธภัณฑ์ที่จัดแสดง การประกอบสร้างความหมายร่วม นำไปสู่อุดมการณ์ในการจัดทำพิพิธภัณฑ์
4. ทฤษฎีสี และการจัดองค์ประกอบศิลป์ ได้แก่ ความหมายของสี ความสำคัญของสี ทฤษฎีเกี่ยวกับสีที่นิยมใช้กันในระดับสากล องค์ประกอบของสี หลักการใช้สีในการออกแบบ หลักการใช้สีสื่อความหมาย ความหมายขององค์ประกอบและการจัดองค์ประกอบ เพื่อใช้เป็นหลักในการถอดรหัสภาษาภาพจิตรกรรมที่นำมาวิจัย ทั้งในความความเชิงสัญลักษณ์ทางตรง และความหมายแฝง
5. แนวคิดเกี่ยวกับการสื่อสารภาพจิตรกรรม ได้แก่ แนวคิดเกี่ยวกับภาพจิตรกรรมไทย แนวคิดเกี่ยวกับภาพจิตรกรรมร่วมสมัย มาใช้เป็นหลักพื้นฐานในการวิเคราะห์งาน ทำการเปรียบเทียบเป็นรายชิ้นงาน หาความหมายและความสัมพันธ์ที่ถูกต้องของภาพ ความเชื่อมโยงระหว่างตัวบท บริบท และสัมพันธ์อันนำไปสู่ มโนทัศน์สุวรรณภูมิ

วิธีวิทยาการวิจัย

แหล่งข้อมูลประเภทงานจิตรกรรม ไทยร่วมสมัย

ผู้วิจัยมีหลักเกณฑ์ในการเลือกงานจิตรกรรมไทย ร่วมสมัย ที่ใช้ในการศึกษาดังนี้

- 1) เป็นงานจิตรกรรมไทยร่วมสมัย ที่ทางพิพิธภัณฑ์ศิลปะไทยร่วมสมัย (MOCA) ได้ทำการซื้อมาเพื่อติดตั้ง หรือ ว่าจ้างให้ศิลปิน สร้างสรรคผลงานขึ้นมาใหม่ โดยมีเนื้อหา ที่สอดคล้องถึงมโนทัศน์สุวรรณภูมิ
- 2) เป็นงานจิตรกรรมไทยร่วมสมัย ที่มีการพัฒนากลวิธีการสร้างสรรค์งาน ภายใต้กรอบแนวคิดจากงานจิตรกรรมไทยประเพณี ผสมผสาน กับกลวิธีในการสร้างสรรค์ งานจิตรกรรมสมัยใหม่และหลังสมัยใหม่

ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้วิธีการบันทึกภาพด้วยระบบดิจิทัลด้วยตนเองจากแหล่งข้อมูลที่เป็นผลงานศิลปะไทยร่วมสมัย ในพิพิธภัณฑ์ศิลปะไทยร่วมสมัย(MOCA) ที่สื่อความหมายถึงมโนทัศน์สุวรรณภูมิ ในช่วงเดือนมิถุนายน พ.ศ.2564

แหล่งข้อมูลประเภทบุคคล

- 1) บุญชัย เบญจรงค์กุล ผู้ก่อตั้งพิพิธภัณฑ์ศิลปะไทยร่วมสมัย (MOCA) นักธุรกิจผู้มีใจรักงานศิลปะ และศึกษางานศิลปะมาอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งยังมีความสนใจในเรื่องของดินแดนสุวรรณภูมิ พร้อมทั้งนำเรื่องราวสุวรรณภูมิมาถ่ายทอด ในงานศิลปะที่ปรากฏอยู่ภายในพิพิธภัณฑ์ศิลปะไทยร่วมสมัย (MOCA)
- 2) สุริยา นามวงษ์ ภัณฑารักษ์ แห่งพิพิธภัณฑ์ศิลปะไทยร่วมสมัย (MOCA) ศิลปินอิสระ เป็นผู้คัดสรรงานศิลปะ ออกแบบการจัดวางชิ้นงานศิลปะ เป็นผู้มีความรู้เชิงลึก เรื่องงานศิลปะทุกชิ้น ในพิพิธภัณฑ์แห่งนี้

3) เฉลิมชัย โฆษิตพิพัฒน์ ศิลปินแห่งชาติ สาขาทัศนศิลป์ 2554 จิตรกรผู้สร้างงานศิลปะแนวพุทธศิลป์ ผู้สร้างสรรคผลงานที่ติดตั้งภายในพิพิธภัณฑสถานศิลปะไทยร่วมสมัย (MOCA)

4) ธงชัย ศรีสุขประเสริฐ จิตรกรผู้สร้างงานศิลปะไทยร่วมสมัย และไทยประเพณี ผู้สร้างสรรคผลงานที่ติดตั้งภายในพิพิธภัณฑสถานศิลปะไทยร่วมสมัย (MOCA)

5) สมภพ บุตราช อาจารย์ผู้เชี่ยวชาญพิเศษด้านจิตรกรรม คณะศิลปกรรมศาสตร์มหาวิทยาลัย ขอนแก่น จิตรกรผู้สร้างงานศิลปะที่ติดตั้งภายในพิพิธภัณฑสถานศิลปะไทยร่วมสมัย (MOCA)

6) อลงกรณ์ หล่อวัฒนา จิตรกรผู้สร้างงานศิลปะไทยร่วมสมัย และไทยประเพณี ผู้สร้างสรรคผลงานที่ติดตั้งภายในพิพิธภัณฑสถานศิลปะไทยร่วมสมัย (MOCA)

7) ชัชวาล รอดคลองตัน จิตรกรผู้สร้างงานศิลปะไทยร่วมสมัย และไทยประเพณี ผู้สร้างสรรคผลงานที่ติดตั้งภายในพิพิธภัณฑสถานศิลปะไทยร่วมสมัย (MOCA)

8) พงศ์พรหม สนิทวงศ์ ณ อยุธยา ศิลปินรางวัลศิลปินศิลปาธร ประจำปี 2560 นักวิชาการด้านสุวรรณภูมิศึกษา

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้แนวทางการวิเคราะห์หัตถบท (Textual analysis) โดยใช้ทฤษฎีเป็นเครื่องมือร่วมกับข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ จากนั้นทำการสร้างประเด็นคำตอบ โดยวิธีการอุปนัย (Induction) เดินเป็นการวิเคราะห์หมโนทัศน์สุวรรณภูมิภายใต้กลวิธีการสื่อสารของพิพิธภัณฑสถานศิลปะไทยร่วมสมัย (MOCA) โดยทำการคัดเลือกภาพจิตรกรรมที่สื่อสารหมโนทัศน์เรื่อง “สุวรรณภูมิ” จำนวน 16 ภาพ ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้แนวคิดเรื่อง สัญลักษณ์วิทยา (Semiology) อนุวาทศาสตร์ (hermeneutic) มายาคติ (Mythology) ประติมานวิทยา (Iconography) แนวคิดเรื่องสัมพันธ์บท แนวคิดเรื่องสุวรรณภูมิ วัฒนธรรม ความเชื่อ และชนชาติ แนวคิดทางคติพราหมณ์ ฮินดู แนวคิดทางพุทธศาสนา แนวคิดด้านการจัดพิพิธภัณฑสถาน พิพิธภัณฑ์และจิตวิทยาพิพิธภัณฑ์องค์ประกอบและการจัดองค์ประกอบศิลป์ แนวคิดเกี่ยวกับภาพจิตรกรรมไทย มาเป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์

สรุปผลการวิจัย

งานจิตรกรรมไทยร่วมสมัย มีกระบวนการประกอบสร้างความหมาย ในการถ่ายทอดเนื้อหา ความรู้สึกของผู้สร้างสรรค ออกมาในรูปแบบของ “ภาษาภาพ” หรือ “สัญลักษณ์ภาพ” ซึ่งการที่จะวิเคราะห์หาความหมายของภาพจิตรกรรมไทยร่วมสมัยนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องทำความเข้าใจ กับที่มาของแนวคิด ในการสร้างสรรคภาพจิตรกรรมไทยร่วมสมัย ผสมผสานกับ หลักในการวิเคราะห์บริบท และสัมพันธ์ โดยีผลการวิเคราะห์ดังต่อไปนี้

1. การสื่อสาร หมโนทัศน์สุวรรณภูมิผ่านภาพจิตรกรรม ของพิพิธภัณฑสถานศิลปะไทยร่วมสมัย (MOCA) ประกอบด้วยองค์ประกอบดังนี้

1.1. วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับภาพจิตรกรรม

ก) วรรณกรรมมหาภารตะ

สร้างลักษณะของเทพปรกณัม อันเป็นที่มา หรือ หลักในการกำหนดโครงสร้างทางกายวิภาคสร้างลักษณะของสัญรูปเฉพาะเพื่อการสื่อสาร และการตีความหมาย ดังปรากฏในภาพจิตรกรรม “กวนเกษียรสมุทร” โดย ประทีป คชบัว ซึ่งเรื่องราวทางวรรณกรรมกวนเกษียรสมุทรรนี้ถูกนำมาใช้สร้างงานศิลปะที่สำคัญในประเทศไทยสื่อนัยสำคัญของดินแดนสุวรรณภูมิตามที่ปรากฏในงานประติมากรรมขนาดใหญ่ที่สนามบินสุวรรณภูมิ “เมื่อชาวโลกไม่สนใจศิลปะ” โดยประทีป คชบัว “พระอิศวร” โดย ถวัลย์ ดัชนี “นารายณ์ทรงสุบรรณ” โดย ถวัลย์ ดัชนี “ทางช้างเผือก” โดย อลงกรณ์ หล่อวัฒนา ภาพจิตรกรรมชุด “พลังแผ่นดิน” โดย ถวัลย์ ดัชนี

ภาพที่ 1 “กวนเกษียรสมุทร” สีนํ้ามันบนผ้าใบ โดย ประทีป คชบัว

ข)วรรณกรรมรามายณะ

เป็นวรรณกรรมที่มีอิทธิพลต่อการสร้างสรรค์งานศิลปะ ความเชื่อ ความศรัทธา สร้างคติการเมืองการปกครองแบบเทวราชา หรือแบบแผนในการดำเนินชีวิตของผู้คนในสุวรรณภูมิ ดังปรากฏได้จากผลงานจิตรกรรม “พันธุ” โดย ประทีป คชบัว “นารายณ์ทรงสุบรรณ” โดย ถวัลย์ ดัชนี

ค)วรรณกรรมพุทธประวัติ

เป็นพื้นฐานในการสร้างรูปประติมาน โดยเฉพาะพระพุทธรูป การจัดวางองค์ประกอบของภาพจิตรกรรม เพื่อลำดับการเล่าเรื่อง ดังปรากฏได้จากผลงานจิตรกรรม “มหาวิเนชกรรมณี” โดย ธงชัย ศรีสุขประเสริฐ “พระแม่ธรณี” โดย ชัชวาล รอดคลองตัน “คติพุทธ 2(ตรัสรู้)” โดย ชัชวาล รอดคลองตัน “พระโพธิญาณ 2554” โดย ธงชัย ศรีสุขประเสริฐ “สรรเสริญพระพุทธเจ้า” โดย เฉลิมชัย โฆษิตพิพัฒน์ ภาพภพสวรรค์

ง)วรรณกรรมไตรภูมิ

เรื่องราวของโลกสวรรค์ มนุษย์ นรกในความเชื่อศาสนาพุทธ เป็นเรื่องราวคติธรรมที่มีการบอกกล่าวการบันทึกและสืบทอด ในดินแดนสุวรรณภูมินี้มาเป็นเวลาช้านาน เป็นการกำหนดพื้นที่จากวรรณกรรม เพื่อสร้างคติมโนภาพ มุ่งสู่การหลุดพ้นจากวัฏสงสาร สุนิพพาน สะท้อนมโนทัศน์สุวรรณภูมิ ดังปรากฏในงานจิตรกรรม “ภพสวรรค์” ในผลงานชุดไตรภูมิ โดย สมภพ บุตรราช ภาพ “โลกมนุษย์” ในผลงานชุดไตรภูมิ โดย ปัญญา วิจิณนสาร และภาพ “ทุกติภูมิ(นรก)” ในผลงานชุดไตรภูมิ โดย ประทีป คชบัว ประกอบสร้างความหมายผ่านสัญลักษณ์จำนวนมากในพื้นที่ผ้าใบขนาดใหญ่

1.2 มิติของมโนทัศน์สุวรรณภูมิ

ก) มิติทางศาสนา สุวรรณภูมิคือดินแดนที่มีการนับถือศาสนาศาสนาพราหมณ์ ฮินดู และศาสนาพุทธ ศิลปินได้เลือกนำเอา เรื่องราวทางวรรณกรรมศาสนาพราหมณ์ ฮินดู และศาสนาพุทธ ในตอนสำคัญ ทำการสื่อสาร ด้วยสัญลักษณ์ภาพ งานจิตรกรรมไทยร่วมสมัย ถ่ายทอดเรื่องราวที่เกิดขึ้นในวรรณกรรม และเรื่องราวที่เป็นอุดมคติของผู้สร้างงาน

ข) มิติทางศิลปวัฒนธรรม สุวรรณภูมิคือดินแดนที่มีการสร้างงานศิลปะเพื่อสืบสานวัฒนธรรม

วัฒนธรรมหรือหลักปฏิบัติของผู้คนในดินแดนนี้ มีหลักหรือพื้นฐานมาจากความเชื่อทางศาสนาที่เป็นตัวกำหนด แนวทางหรือหลักในการปฏิบัติ ในการดำรงชีวิต ระบบการปกครองการสร้างสังคม โดยมีศิลปะ เป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงความเป็นรูปธรรม จากแนวคิดหรือหลักศาสนาที่เป็นนามธรรม มีวัตถุประสงค์ทางการสื่อสาร เป็นกุศโลบายในการสร้างความเชื่อทางมายาคติ ที่สืบทอดกันมาเป็นเวลาช้านาน

ค) มิติทางทรัพยากร เป็นดินแดนที่อุดมสมบูรณ์ สะท้อนออกมาผ่านภาพกายวิภาคของภาพประติมาน และภาพที่เป็นองค์ประกอบ

งานจิตรกรรมไทยร่วมสมัยที่ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์เหล่านี้ มักแสดงความสมจริงอย่างตะวันตก (สังขนิยมตะวันตก) ผสมผสาน กับลักษณะของภาพ จิตรกรรมไทยประเพณี เนื่องในพุทธศาสนา แสดงให้เห็นถึงสุนทรียภาพ ของบุคคล อันเป็นที่เคารพ ความงามทางร่างกายตามอุดมคติ และส่วนประกอบของภาพ ที่เป็นรายละเอียดของภาพ

ง) มิติทางเศรษฐกิจ แสดงถึงสถานะอันมั่งคั่งด้วยทองคำ

งานจิตรกรรมไทยร่วมสมัยที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติศิลปกรรมร่วมสมัย ศิลปินนิยมใช้วิธีในการสร้างงานด้วยแผ่นทองคำเปลว หรือใช้สีทอง ผสมผสานกับเทคนิคการสร้างงานจิตรกรรมบนผ้าใบ อยู่ในรูปของสัญลักษณ์ เครื่องทรงภาพประติมาน และสัญลักษณ์ที่สนับสนุนความหมายทางสัญลักษณ์ แสดงให้เห็นถึงการให้คุณค่าของสัญลักษณ์ภาพ ประติมานที่สร้างความหมายเชิงมายาคติ เป็นการแทนค่าแสดงความเรื่อรอง ในศาสนาของแผ่นดินสุวรรณภูมินี้ และยังเป็นตัวบ่งชี้ถึงความอุดมสมบูรณ์ทางเศรษฐกิจ ดังคำกล่าวที่ว่า เป็น “แผ่นดินธรรม แผ่นดินทอง”

จ) มิติทางการปกครอง สุวรรณภูมิ คือพื้นที่ที่มีการปกครองด้วยความเชื่อเรื่องมายาคติเทวราชา สร้างอุดมการณ์ในการปกครอง เป็นกุศโลบาย ในการนำพาคนทั้งอาณาจักรมีแบบแผนปฏิบัติที่เหมือนกัน เชื้อฟุ้งผู้นำ ยำเกรงความศักดิ์สิทธิ์ อำนาจเหนือธรรมชาติ เพื่อการขึ้นเป็นใหญ่ (Hegemony) ด้วยการสื่อสารผ่าน สัญลักษณ์ ประติมาน กำหนดพื้นที่ และพิธีกรรมอันศักดิ์สิทธิ์ นำไปสู่เรื่องราวของอำนาจการปกครองในดินแดนสุวรรณภูมิ

1.3 วิธีการประกอบสร้างความหมายทางการสื่อสาร

ความหมายที่แท้จริงในการสื่อสารภาพจิตรกรรมไทยร่วมสมัยนั้นจำเป็นต้องอาศัยหลักการตีความแบบความหมายโดยนัย (Connotative meaning) และแนวทางอนุวาทศาสตร์/อรรถปริวรรตศาสตร์ (hermeneutic) ประกอบสร้างภาพแห่งความคิดที่ครอบงำปัจเจกชนในการ เข้ารหัสสาร และถอดรหัสสาร เพื่อเป็นหลักในการตีความหมาย ประกอบกับบริบท หรือพื้นที่ทางความเชื่อด้วย เรื่องของกระบวนการสร้างมายาคติ (Mythologies) อันนำไปสู่การเข้าใจและการตีความหมายที่แท้จริง ผู้วิจัยสามารถแบ่งแนวทางในการวิเคราะห์วิธีการประกอบสร้างความหมายทางการสื่อสารได้ดังต่อไปนี้

ก) สัญลักษณ์ภาพในเชิงประติมานวิทยา (Iconography)

ภาพจิตรกรรมที่ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์นั้น มีภาพประติมานอยู่เป็นจำนวนมาก เพราะเนื้อหาของภาพล้วนทำการสื่อสารโดยมีนัยสอดคล้องกับเรื่องราวทางวรรณกรรมเนื่องด้วย ศาสนาที่เป็นเทวนิยมอย่างพราหมณ์ ฮินดู และ ศาสนาที่มีการสร้างรูปเคารพอย่าง พุทธศาสนา ภาพประติมานจึง เข้าสู่กระบวนการสร้างสัญลักษณ์ภาพ โดยศิลปิน จะกำหนดให้เป็นจุดเด่น ส่วนที่เล่าเรื่อง อันเป็นสาระสำคัญของภาพ ศิลปินมีการกำหนดสร้าง รหัสทางภาษาภาพ หรือการเข้ารหัสภาพ (Endcoding) ที่ยังคงโครงสร้างทางกายภาพภาพประติมาน สร้างความจริงแท้ในการสื่อสารตามลักษณะของปัจเจกศิลปิน

ภาพที่ 2 ลักษณะภาพประติมานในผลงานชื่อ “สรรเสริญพระพุทธเจ้า” โดยเฉลิมชัย โฆษิตพิพัฒน์

ข) การจัดองค์ประกอบภาพ และการสร้างคู่ตรงข้าม

ศิลปินมักมีการจัดองค์ประกอบภาพแบบวางจุดเด่นตรงกลางภาพ (Center) เพื่อให้ตัวของภาพนั้นทำหน้าที่ปะทะสายตากับคนดูได้มากที่สุด จุดเด่นของภาพนั้นทำหน้าที่เป็นศูนย์รวมความหมาย หรือแก่นสาระของเนื้อหา ที่เป็นองค์ประกอบภาพทั้งหมด ประกอบสร้างเป็นความหมายหลัก อันสะท้อนถึงอุดมการณ์ทางศาสนาของศิลปิน ที่มองว่าศาสนา เป็นศูนย์รวมขององค์ความรู้หรือปัญญา

หลักในการสร้างคู่ตรงข้ามที่เกิดขึ้นในงานจิตรกรรมเหล่านี้มักมีการกำหนดความหมายของตัวละครในวรรณกรรม ให้มีทั้งฝ่ายดีและฝ่ายไม่ดี ทำให้ผู้รับสารเกิดความรู้สึกขัดแย้งทางอารมณ์ เกิดความปะทะทางความรู้สึกด้วยองค์ประกอบการเล่าเรื่อง หรือการสื่อสารด้วยภาพ

ค) การใช้สีเชิงสัญลักษณ์ และเชิงจิตวิทยา

ผู้วิจัยสามารถวิเคราะห์ถึงสีที่ปรากฏในงานจิตรกรรมไทยร่วมสมัยที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ โดยจำแนกตามวรรณะของสีที่ศิลปินเลือกประกอบสร้างความหมายในงานจิตรกรรมเหล่านี้เป็น

1. กลุ่มของสีโทนร้อนหรือสีวรรณะร้อนได้แก่สีทอง สีเหลือง สีแดง สีส้ม สีแดง สีม่วง เป็นสิ่งที่ให้ความดึงดูดสายตา สร้างความสะดุดตาให้กับผู้รับสาร ศิลปิน นำสีเหล่านี้ มาประกอบสร้างความหมายของสัญลักษณ์ โดยเฉพาะภาพประติมาน เป็นการประยุกต์ใช้ความหมายที่เกิดจากความหมายของสี ที่มีอิทธิพลต่อจิตในการรับรู้และการตีความหมายของผู้รับสาร และเป็นสีที่ถูกใช้ในงานศิลปกรรมที่เกี่ยวข้องกับ ศาสนาอีกด้วย สีทอง ในงานจิตรกรรมเหล่านี้ ให้ความหมายของความสำเร็จของศาสนา เป็นสิ่งที่แสดงออกถึงคุณค่า เป็นสิ่งที่นิยมใช้ประกอบสร้างพระพุทธรูป หรือตัวแทนของพระพุทธรเจ้า หรือเทพเจ้า เป็นสีที่แสดงถึงสถานะอันสูงส่ง เป็นสีสำคัญในการประกอบสร้างความหมายเชิงมายาคติ ที่ส่งผลต่อการรับรู้ในระดับสากล

2. กลุ่มของสีโทนเย็นหรือ สีวรรณะเย็น ศิลปินได้มีการใช้สีในลักษณะนี้ มาประกอบสร้างรหัสทางภาษาภาพ ในส่วนของภาพบรรยายภาคหรือภาพพื้นหลัง เป็นหลัก เป็นสีที่ให้ความสบายตา สร้างจิตวิทยาในการรับรู้ เกิดความรู้สึกลึกลับ สอดคล้องกับความรู้สึก และความหมายของภาพ

นอกจากนี้ศิลปินใช้หลักของการใช้สีกลมกลืน (Color harmony หรือการใช้สีใกล้เคียง (Analogous Scheme) สื่อความหมายไปในทิศทางเดียวกันกลมกลืนกัน ดังที่เห็นได้ชัดในภาพ มหาวิเนชกรรมณ์ พระโพธิญาณ 2554 โดย ธงชัย ศรีสุขประเสริฐ และหลักการที่ใช้สีคู่ตรงข้าม (complementary contrast) เป็นกลวิธีการเขียนภาพจิตรกรรมร่วมสมัย เพื่อสร้างบรรยากาศและมิติในงานจิตรกรรม ดังที่พบได้ในงานจิตรกรรมของ ประทีป คชบัว เป็นต้น

**2 การเปลี่ยนความหมายด้วยการสร้างสัญลักษณ์ภาพในงานจิตรกรรมไทยประเพณี
สู่งานจิตรกรรมไทยร่วมสมัย มาสู่การสร้างมโนทัศน์สุวรรณภูมิ ภายในพิพิธภัณฑ์ศิลปะไทยร่วมสมัย (MOCA)**

การจัดวางองค์ประกอบของภาพจิตรกรรมเหล่านี้ ถือได้ว่าเป็นการรื้อโครงสร้าง(Deconstruct) ของงานภาพจิตรกรรมไทยประเพณีอย่างสิ้นเชิง โดยนำเอาหลักการจัดองค์ประกอบภาพ ของแนวคิดทางฝั่งตะวันตกหรือในยุคฟื้นฟูศิลปวิทยาการ(Renaissance) ผ่านกระบวนการกำหนดสร้างสัญลักษณ์ สามารถสรุปหน่วยการวิเคราะห์การเปลี่ยนความหมายจากสัญลักษณ์ภาพได้ดังนี้

2.1 ภาพทางกายภาพ(Figure) ของภาพประติมาน

ศิลปินได้นำอิทธิพลการเขียนภาพเหมือนทางกายวิภาค (Anatomy) มนุษย์ มาใช้ในการเข้ารหัสภาษาภาพ การแสวงหาอัตลักษณ์ในการคิด การอยู่ร่วมกันของแต่ละองค์ประกอบ โดยมีมิติอันซับซ้อน นำเสนอความคิดแสดงถึงปัญญาทางทฤษฎีแนวความคิด(conceptual) เป็นด้านหลัก การแสดงศิลปะแนวคิดบริสุทธิ์ สังกัปศิลป์ (Conceptual Art) ไปจนถึง การแสดงภาพลักษณ์ของความคิดการประกอบสร้างความหมายภายใต้ความจริงแท้ อันเป็นปัจเจกศิลปิน ที่ผ่านการบูรณาการชุดความคิด ประกอบสร้างความหมายร่วมกับเจ้าของพื้นที่ทางการสื่อสาร

ภาพที่ 3 ภาพทางกายภาพ(Figure) “พระอิศวร” สีน้ำมันและทองคำเปลวบนผ้าใบ โดย ถวัลย์ ดัชนี

ภาพทางกายภาพของภาพประติมาנית บรรดาศิลปิน ทำการสื่อสารขึ้นใหม่คือการผสมสัญลักษณ์ ลักษณะทางกายภาพจากวรรณกรรมเนื่องในศาสนาที่เคยพบเห็นในแนวจิตรกรรมไทยประเพณี รวมเข้ากับลักษณะทางการสร้างรหัสภาษาภาพของงานศิลปะตะวันตกในยุคฟื้นฟูศิลปวิทยา สร้างสุนทรียภาพในรูปแบบที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตน

2.2 ภาพพื้นหลัง (Back ground)

ศิลปินได้นำหลักการเขียนภาพภูมิทัศน์(Landscape) ที่มีความสมจริงมีมิติที่ซับซ้อน แสดงถึงความสมบูรณ์ของพื้นที่มาผสมผสานกับการจัดวางองค์ประกอบของการเล่าเรื่องตามแบบงานจิตรกรรมไทยประเพณีนิยมที่มีความเชื่อเรื่องดินแดนในอุดมคติ ดังที่เห็นจากการนำมาใช้เป็นแนวทางการเขียนภาพอาคารบ้านเรือน หรือภาพสถาปัตยกรรมทางศาสนา

3. ความสัมพันธ์ของพื้นที่การจัดนิทรรศการงานศิลปะ ณ พิพิธภัณฑ์ศิลปะไทยร่วมสมัย (MOCA) กับมโนทัศน์สุวรรณภูมิ เป็นพื้นที่ทางการสื่อสารผลงานศิลปะโดยใช้การออกแบบลำดับการสื่อสารงานศิลปะ (Sequence design) ผู้วิจัยสามารถจัดลำดับของพื้นที่พิพิธภัณฑ์เพื่อการสื่อสารมโนทัศน์สุวรรณภูมิ ได้ดังนี้

ก) การจัดลำดับนิทรรศการในเชิงพิพิธภัณฑ์

มีเรื่องราวลำดับการสื่อสารภาษาสัญลักษณ์แบบ Syntagmatic Diachronic ซึ่งเป็นการเน้นให้เห็นถึงการลำดับชั้น ช่วงเวลาของเหตุการณ์ในการสื่อสาร หรือ การปรากฏของสัญลักษณ์ ด้วยสัญลักษณ์ (Icon) ที่ทำการเข้ารหัสเชิงสัญลักษณ์ (Symbol) ผ่านโครงสร้างการออกแบบลายอาคารเป็นรูปก้านมะลิ ในลำดับแรกสามารถมองเห็นได้จากระยะไกล เป็นตัวแทนของการบูชา การกราบไหว้ของคนในดินแดนสุวรรณภูมิ

ภาพที่ 4 ภาพภายนอกอาคารพิพิธภัณฑ์ศิลปะไทยร่วมสมัย (MOCA)

ข) การผูกโยงระบบสัญลักษณ์อย่างหลวมๆ (Floating chain of signifier)

ภายในอาคารพิพิธภัณฑ์ศิลปะไทยร่วมสมัย (MOCA) มีการจัดวางผลงานศิลปะเพื่อการสื่อสารเป็นจำนวนมาก ทั้งในแบบที่ต้องอาศัยการตีความหมายโดยตัวบท (Text) เช่น สัญลักษณ์ในชิ้นงานจิตรกรรมหรือประติมากรรม บริบท (Context) และสัมพันธ์บท (Intertext) ที่ต้องอาศัยการถอดรหัสจากมิติที่หลากหลาย สร้างการตีความหมายใหม่จากความสัมพันธ์ การจัดนิทรรศการที่ไม่เน้นลำดับชั้นตอนของลำดับการการเล่าเรื่อง (Narration) แต่เน้นความเชื่อมโยงของสัญลักษณ์ เพื่อทำหน้าที่ยึดถ่วง (Anchorage) และถ่ายทอด (Relay) เพื่อที่จะตรึง (Fix) ห่วงโซ่อันล่องลอย (Floating chain) ของมโนทัศน์สุวรรณภูมิ ให้คงไว้ไม่ถูกตีความที่เกินเลยออกไป ผ่านการประกอบสร้างความหมายร่วมของรูปสัญลักษณ์ (Signifier) ที่มีความเชื่อมโยงกับมิติของสุวรรณภูมิด้านต่างๆ แสดงถึง Representational Space คือมีรหัส หรือสัญลักษณ์ที่สร้างแนวคิดทางพื้นที่การสื่อสารที่มีต่อผู้รับสาร สะท้อนถึงอุดมการณ์ของ ในพื้นที่จัดแสดง หรือพื้นที่ทางแนวคิด (Conceptualized space)

ค) การจัดตำแหน่งพื้นที่ระดับชั้นบนของอาคาร เพื่อสื่อคุณค่าอันสูงสุด (Spatial organization)

พื้นที่ของห้องจัดแสดงนิทรรศการไตรภูมิ แสดงถึงอุดมการณ์ทางพุทธศาสนาของบุญชัย เบญจรงค์กุลที่ตั้งใจให้ห้องจัดแสดงนิทรรศการห้องนี้เปรียบเสมือนหัวใจของพิพิธภัณฑ์ศิลปะไทยร่วมสมัย ด้วยการใช้คติธรรมคำสอนเรื่องไตรภูมิจากวรรณกรรมทางพุทธศาสนามาใช้เป็นแกนหลักในการสร้างสรรค์ภาพ จิตรกรรมขนาดใหญ่จำนวนสามภาพในที่ตั้งลำดับชั้นสูงสุด เป็นการแสดงถึงความสัมพันธ์กันหลากหลายบริบทเกิด Aura of authenticity ที่ชัดเจนในทุกมิติ

ผู้วิจัยสามารถสรุปถึงความสัมพันธ์ของพื้นที่การจัดนิทรรศการงานศิลปะ ณ พิพิธภัณฑ์ศิลปะไทยร่วมสมัย (MOCA) กับมโนทัศน์สุวรรณภูมิ ว่าเป็นลำดับตามการจัดผังการเดินทางได้จากแผนภาพนี้

แผนภาพที่ 1 แผนผังแสดงมโนทัศน์สุวรรณภูมิพื้นที่จัดแสดงนิทรรศการศิลปะในอาคารพิพิธภัณฑ์ศิลปะไทยร่วมสมัย

อภิปรายผลการวิจัย

1. จากการวิเคราะห์การสื่อสารมโนทัศน์สุวรรณภูมิผ่านภาพจิตรกรรมของพิพิธภัณฑ์ศิลปะไทยร่วมสมัย (MOCA) ผู้วิจัยพบว่าศิลปินมีการเข้ารหัสภาษาภาพจิตรกรรมด้วยระบบสัญลักษณ์มากที่สุด เพื่อง่ายในการตีความหมาย

ภาพที่ 5 ภาพสัญลักษณ์ในผลงานชุด “นางสงกรานต์” โดย สมภพ บุตรราช

วิธีการตีความหมาย อนุวาทศาสตร์/อรรถปริวรรตศาสตร์ (hermeneutic) ผู้วิจัยได้นำมาเป็นแนวทางในการในการอธิบายถึงความสัมพันธ์ระหว่างตัวบท บริบท และสัมพันธ์บทอันนำไปสู่มโนทัศน์สุวรรณภูมิ ตามแนวทางของ Ricoeur(1981) ที่แบ่งประเภทของการตีความเป็น Regional Hermeneutics ดังปรากฏในงานที่มีสัญลักษณ์เฉพาะทาง ได้แก่ภาพประติมากรรม เทพปกรณัม หรือลวดลายประดับอันเป็นการสื่อความแบบเชิงสัญลักษณ์(Symbol) และในระดับGeneral Hermeneutics ความหมายที่แท้จริงสำหรับงานจิตรกรรมที่จัดแสดงคือความหมายโดยนัย (Connotative Meaning) สมสุข หินวิมาน (2535) ได้ขยายความว่า กระบวนการสร้างความหมายโดยนัย (Connotative Meaning) จะเป็นความหมายทางสังคมและ ยังมีความหมายลักษณะเชิงมายาคติ (Myth) หมายถึง ความหมายที่ผสมผสานขึ้นจากความเชื่อที่ยึดติดกันมาจนกลายเป็นตำนาน หรือเป็นประสพการณ์บางอย่างของสังคม

2. จากการวิเคราะห์การเปลี่ยนความหมายผ่านการสร้างสัญลักษณ์ภาพในงานจิตรกรรมไทยร่วมสมัย ต่อการสร้างมโนทัศน์สุวรรณภูมิ ภายในพิพิธภัณฑ์ศิลปะไทยร่วมสมัย (MOCA) พบว่าศิลปินใช้กลวิธีอันหลายหลายในการเข้ารหัสภาษาภาพจิตรกรรม ซึ่งผลงานจิตรกรรมทั้งหมดนั้นล้วนได้รับอิทธิพลการสร้างงานจากรูปแบบศิลปะร่วมสมัย (Contemporary art) ด้วยแนวคิดศิลปะยุคฟื้นฟูศิลปวิทยา (Renaissance) ที่ให้ความสำคัญในการสร้างโครงสร้างของภาษาภาพจิตรกรรมที่สมจริงผ่านการศึกษาด้านกายวิภาค(Anatomy)

สร้างสุนทรียภาพใหม่ในงานจิตรกรรม วิธีการระบายสีที่เปลี่ยนไปจากเดิมคือ จากที่เคยใช้สีที่แบนเรียบตัดเส้นขอบที่ง่ายจากงานจิตรกรรมไทยประเพณี ผู้การใช้สีที่ การใช้สีในการสื่อสารที่ซับซ้อน เหมือนจริงมีมิติ มีการทำลายโครงสร้าง(Deconstruct)ของงานจิตรกรรมไทยประเพณีเพื่อการขึ้นรูปใหม่(Reconstruct) สร้างอัตลักษณ์ในงานจิตรกรรมไทยร่วมสมัยที่มีกลิ่นอายและความจริงแท้ของเรื่องราวสุวรรณภูมิ

3. จากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่พิพธิภณท์ศิลปะไทยร่วมสมัย การจัดแสดงงานศิลปะและมโนทัศน์สุวรรณภูมิ พบว่าความสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่และงานศิลปะในพิพธิภณท์ศิลปะไทยร่วมสมัย (MOCA) นั้นถูกกำหนดทางกายภาพ มีความตั้งใจและถูกสร้างขึ้นมาเพื่อใช้เป็นพื้นที่พิพธิภณท์ Representations of Space เป็นพื้นที่ ที่อยู่ในการคิดของผู้คน (Conceptualized space) จากการตั้งชื่อว่า พิพธิภณท์ศิลปะไทยร่วมสมัย(MOCA) นั้นเป็นการฝังความคิด หรือการสร้างความคิดหวังทางการสื่อสารทางพื้นที่ต่อผู้รับสาร และ Representational Space มีรหัส หรือสัญลักษณ์ที่สร้างแนวคิดทางพื้นที่การสื่อสาร ทำหน้าที่เป็นตัวแทนในการสื่อสารมโนทัศน์สุวรรณภูมิของบุญชัย เบญจรงค์กุล

การตีความหมายจากหน่วยย่อย(Unit) นั้น ทำได้ด้วยการวิเคราะห์ตัวบท(Textual analysis) และการใช้สัมพันธ์บท (Intertextuality) ที่มีความเกี่ยวข้องกับ pre-text ที่มีต่อ text อื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องปรัมปราคติ วัฒนธรรม ศาสนา ความเชื่อ เชื้อชาติในสุวรรณภูมิ รวมทั้งคตินิยม/อุดมการณ์ (ideology) ของเจ้าของพื้นที่ ที่มีการเชื่อมโยงกับ ตัวบทคืองานศิลปะ และพื้นที่ ก่อให้เกิดการออกแบบลำดับการจัดตำแหน่งพื้นที่ภายในอาคาร(Spatial Organization) เป็นหลักในการออกแบบสำหรับการจัดลำดับของการเข้าถึงความหมายสัญลักษณ์ในการสื่อสารก่อให้เกิดมโนทัศน์สุวรรณภูมิครบในทุกมิติ เกิดสิ่งที่เรียกว่า กลิ่นอายแห่งความจริงแท้ (Aura of authenticity) ที่ชัดเจนสอดคล้องในทุกบริบท

จากผลการวิจัยดังกล่าว ผู้วิจัยพบองค์ความรู้ใหม่ที่ขยายจากขอบเขตทฤษฎี หรือชุดประเด็นที่ไม่อยู่ในของเดิม คือ ก) แนวทางการสร้างกลิ่นอายแห่งความจริงแท้(Aura of authenticity) สำหรับภาพจิตรกรรมไทยร่วมสมัย ประกอบด้วยปัจจัยหลักดังนี้ 1. ศิลปินผู้สร้างงาน หรือผู้ทำการเข้ารหัสภาษาในการสื่อสารต้องเป็นผู้ที่มีความเกี่ยวข้องกับบริบทการสร้างความหมายด้วยสัญลักษณ์ภาพในทุกมิติ 2. เนื้อหา หรือความหมายของภาพจิตรกรรมสามารถนำผู้รับสารสู่กระบวนการตีความหมายอันเป็นลักษณะเฉพาะ หรือแสดงถึงความเป็นปัจเจกศิลปิน

3. พื้นที่ทางการสื่อสารภาพจิตรกรรมมีความสอดคล้องกับสารที่ภาพจิตรกรรมทำการสื่อสาร ข) แนวทางในการเปลี่ยนการเข้ารหัสภาษาภาพจิตรกรรมไทยประเพณีสู่จิตรกรรมไทยร่วมสมัย ประกอบด้วยปัจจัยหลักคือ 1. ศิลปินผู้สร้างงานต้องเข้าใจและใช้รหัสภาษาภาพจิตรกรรมไทยประเพณี เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างสรรค์ด้วยระบบสัญลักษณ์จากภาพประติมาน 2. ศิลปินผู้สร้างงานใช้หลักในการหรือโครงสร้างภาพจิตรกรรม(Deconstruct) เพื่อกำหนดการขึ้นโครงสร้างใหม่ตามปัจเจกศิลปิน 3. เนื้อหาในงานจิตรกรรมไทยร่วมสมัยมีความสอดคล้อง เล่าเรื่องราวสะท้อนถึงมโนทัศน์สุวรรณภูมิ

ค) แนวทางการสื่อสารทางพื้นที่สำหรับพิพธิภณท์ศิลปะประกอบด้วย 1.การออกแบบพื้นที่จัดแสดงงานมีความสอดคล้องกับวิธีการจัดลำดับทางการสื่อสารทางสัญลักษณ์ภาพด้วยความหมายโดยนัย (Connotative Meaning) 2. พื้นที่ในการสร้างพิพธิภณท์มีความสอดคล้องกับบริบททางการสื่อสารผ่านงานศิลปะ 3. ความหมายจากการประกอบสร้างทางการสื่อสารระหว่างชิ้นงาน กิจกรรม และพื้นที่ สร้างการรับรู้ หรือสื่อความหมายถึงอุดมการณ์ในการจัดตั้งพิพธิภณท์

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในอนาคต

1. ในการวิจัยเรื่อง การสื่อสารมโนทัศน์เรื่อง “สุวรรณภูมิ” ผ่านงานจิตรกรรมในพิพิธภัณฑ์ศิลปะไทยร่วมสมัย (MOCA) สามารถขยายขอบเขตในการวิจัยไปสู่งานจิตรกรรม หรืองานศิลปะแขนงอื่นในพื้นที่ทางการสื่อสารต่างๆ เพื่อนำผลที่ได้มาเปรียบเทียบกับงานชิ้นนี้
2. ควรมีการศึกษากระบวนการสื่อความหมายของงานศิลปะไทยร่วมสมัยแขนงอื่น เช่น นาฏยกรรม วรรณกรรม ดนตรี เพื่อหากลวิธีในการสื่อความหมายการสื่อสารมโนทัศน์ “สุวรรณภูมิ” ว่ามีความเหมือนหรือต่างอย่างไรกับงานจิตรกรรมไทยร่วมสมัย
3. ควรมีการเปรียบเทียบกลวิธีสื่อสารภาพจิตรกรรมไทยร่วมสมัยที่ไม่ได้แสดงถึงมโนทัศน์ “สุวรรณภูมิ” มาสร้างงาน ว่ามีกลวิธีในการสื่อความหมายอย่างไรมาเปรียบเทียบ

ข้อเสนอแนะสำหรับพิพิธภัณฑ์ศิลปะไทยร่วมสมัย (MOCA)

1. ทางพิพิธภัณฑ์ศิลปะไทยร่วมสมัย (MOCA) สามารถเอาแนวคิดเรื่องภาพประติมานเรื่องการสื่อสารเชิงสัญลักษณ์ มาใช้ในการอธิบายความหมายของสัญลักษณ์ที่ปรากฏในงานจิตรกรรม หรือประติมากรรมที่จัดแสดงต่อนักท่องเที่ยว หรือผู้ที่สนใจในงาน ไม่ว่าจะ เป็นในรูปแบบของป้ายอธิบายภาพ แผ่นพับ หรือข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ เป็นต้น
2. ทางพิพิธภัณฑ์ศิลปะไทยร่วมสมัย (MOCA) สามารถเอาแนวคิดเรื่องพื้นที่ทางการสื่อสาร มาใช้ในการปรับปรุง พัฒนาการติดตั้งผลงานศิลปะ ตั้งแต่ในเรื่องของการจัดลำดับเพื่อการสื่อสารงานศิลปะ การออกแบบพื้นที่สำหรับติดตั้ง เพื่อการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพมากที่สุด

บรรณานุกรม

- กรมศิลปากร. (2555). *ไตรภูมิภูมิกถา ฉบับถอดความของโครงการวรรณกรรมอาเซียน*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : เอ็ดดิสันเพรส.
- กฤษณ์ ทองเลิศและณชรัต อิมณะรัฐ. (2563). การประกอบสร้างมโนทัศน์เรื่อง “สุวรรณภูมิ” ที่สะท้อนผ่านงานสารคดีทางสื่อออนไลน์. *นิเทศศาสตร์ปริทัศน์*. 25, (2) 7-22
- กาญจนา แก้วเทพ. (2553). *สัมพันธ์บท (Intertextuality) เหล้าเก่าในขวดใหม่ในสื่อสารคดีศึกษา: แนวพินิจใหม่ในสื่อสารคดีศึกษา*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กาญจนา แก้วเทพ. (2552). *การวิเคราะห์สื่อ : แนวคิดและเทคนิค*. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์.
- จิระพัฒน์ พิตรปรีชา. (2552). *โลกศิลปะ ศตวรรษที่ 20*. กรุงเทพฯ : เมืองโบราณ.
- ชะลูด นิ่มเสมอ. (2531). *องค์ประกอบศิลปะ*. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- บุญชัย เบญจรงค์กุล. สัมภาษณ์ วันที่ 20 ตุลาคม 2564 ที่พิพิธภัณฑ์ศิลปะไทยร่วมสมัย (MOCA).
- ประทุม ชุ่มเพ็งพันธุ์. (2546). *สุวรรณภูมิ ดินแดนทองแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้*. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.
- ประยูร อุลูชาฎะ. (2530). *ครุฑงแป๊ะและครุฑทองอยู่ สองจิตรกรเอกแห่งยุคทองของศิลปะ จิตรกรรมรัตนโกสินทร์*. กรุงเทพฯ : เมืองโบราณ.
- ประยูร อุลูชาฎะ. (2530). *พจนานุกรมศิลปะ*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : ศูนย์การพิมพ์พลชัย.
- ปรีชา เกาทอง. (2548). *จิตรกรรมไทยวิจิตร*. กรุงเทพฯ : อมรินทร์การพิมพ์.
- ผาสุข อินทรารุ. (2548). *สุวรรณภูมิจากหลักฐานโบราณคดี*. กรุงเทพฯ : คณะโบราณคดี. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ยอดชาย พรหมอินทร์. (2562). *จิตรกรรมไทยประเพณี*. คณะศิลปกรรมศาสตร์, มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- วิบูลย์ ลี้สุวรรณ. (2548). *ศิลปะในประเทศไทย : จากศิลปะโบราณในสยามถึงศิลปะสมัยใหม่*. กรุงเทพมหานคร : ศูนย์หนังสือลาดพร้าว.
- สน สีมাত্রัง. (2522). *จิตรกรรมฝาผนังสกุลช่างรัตนโกสินทร์*. กรุงเทพฯ : อมรินทร์การพิมพ์.
- สน สีมাত্রัง. (2556). *คติความเชื่อไตรภูมิและจักรวาลวิทยาในจิตรกรรมฝาผนังไทย*. กรุงเทพฯ : แปลนพรีนติ้ง.
- สมสุข หินวิมาน. (2535). “แนวทางการวิเคราะห์ความหมายและอุดมการณ์ในงานสื่อสารมวลชน”. *นิเทศศาสตร์ปริทัศน์*. 2, (1) 18-26
- สำนักงานพัฒนาเทคโนโลยีอวกาศและภูมิสารสนเทศ(องค์การมหาชน). (2562). *ภูมิแห่งคุณค่าอาเซียน* (Suvamabhumi : Terra of ASEAN Co-cultural Values) suvamabhumi.gistda.or.th.
- สุริยา นามวงษ์. สัมภาษณ์ วันที่ 9 มิถุนายน 2564 ที่พิพิธภัณฑ์ศิลปะไทยร่วมสมัย (MOCA).
- สุวิชา สว่าง. (2553). *การสื่อความหมาย “สุวรรณภูมิ” ของงานภาพจิตรกรรมไทยร่วมสมัย ภายในท่าอากาศยานสุวรรณภูมิ*. ปทุมธานี : มหาวิทยาลัยรังสิต.
- Barthes, R. (1972). *Mythologies*. by Jonathan Cape. New York : HILL & WANG.
- Erwin Panofsky. (1984). *Iconography and Iconology : An Introduction to the Study of Renaissance Art*. Cornell University Press.
- McQuail Denis. (2000). *Mass Communication Theory*. London : Sage Publication.

- O'Connor, Jr., Stanley James. (1965). *Brahmanical sculpture of peninsular Siam*. Cornell University, Ph.D.
- Peirce, C.S. (1883). "*Studies in Logic*". *Members of The Johns Hopkins University*. Boston: Little Brown.
- Ricoeur, P. (1981). *The Task of Hermeneutics*. In *Hermeneutics and the Human Sciences: Essays on Language, Action and Interpretation*, (Ed. and Trans. John B. Thompson). Cambridge : Cambridge University Press.
- Wilkins, W.J. (1983). *Hindu mythology, vedic and puranic*. Calcutta : Rupa.